

Basisonderwijs in Berlijn

Zoals al eerder beschreven bij het onderdeel kinderopvang, is het onderwijs (met uitzondering van het Universitair onderwijs) een volledige verantwoordelijkheid van de Länder, in dit geval van het land Berlijn. De Bondsregering draagt ook niet bij aan de kosten. Er is wel een voorstel ingediend over medefinanciering van ICT structuur maar dat ligt op dit moment ter bemiddeling tussen Eerste Kamer en Tweede Kamer in Berlijn, omdat de Länder dit voorstel financieel wel aantrekkelijk vinden maar geen ingreep willen op de autonomie van de Länder. Een compromis zal gevonden (moeten) worden.

In Berlijn gaan kinderen met zes jaar naar het basisonderwijs. Dat vindt plaats op één moment (eind augustus/ begin september) voor alle kinderen. Instroom gedurende het jaar is niet gebruikelijk. Het instroommoment is een feestelijke aangelegenheid waarbij ieder kind allerlei “lekkers” krijgt en op de foto gaat met klassenleraar en andere kinderen in die klas. Als voorbeeld: Alle kinderen geboren tussen 1 oktober 2012 en 30 september 2013 worden in augustus/ september 2019 tegelijk “ingeschult”. Er bestaat een mogelijkheid op verzoek eerder in te stromen maar ook om op verzoek van ouders teruggezet te worden naar de Kita en later te beginnen.

Het basisonderwijs in Berlijn duurt van 6-12 jaar (6 jaargangsklassen). De meeste Duitse Länder hebben “maar” een basisschoolperiode van 6-10 jaar. Bij verhuizing van een gezin met kinderen uit een “Land” naar een ander zijn specifieke regelingen getroffen.

In Berlijn hebben de meeste scholen een “Integrierte Schulanfangsphase”, dat wil zeggen dat kinderen van groep 1, 2 en 3 (soms 1 en 2) gezamenlijk onderwijs volgen. Vanaf groep 4 (3) is dan de “normale” leeftijdsopstelling.

In die eerste fase is het tot op heden niet verplicht om cijfers te geven. De school die we bezoeken heeft een eigen waarderings-systeem dat zal worden uitgelegd tijdens het bezoek.¹

De klassen hebben gemiddeld in de eerste periode 24-26 kinderen.

De scholen zijn allen geopend van 6-18 uur. Dit vanwege de grote reisafstanden van werkende ouders, waardoor kinderen vroeg gebracht moeten worden en laat opgehaald. De vroegdienst en late dienst wordt verzorgd door Pedagogisch Medewerkers van de Buitenschoolse Opvang.

Zoals bij het kinderopvangdeel al werd toegelicht is de BSO een geïntegreerd onderdeel van het onderwijssysteem. De schoolleiding is eindverantwoordelijk ook voor het functioneren van de BSO. De uitvoering kan plaats vinden door eigen school-BSO medewerkers maar ook door een niet-commerciële organisatie in te huren voor deze dienst.

De les- en BSO tijden zijn natuurlijk niet van 6-18 uur. De meeste scholen hebben les- en BSO tijden van 8-16 uur of 8-14 uur (met aanvullend BSO-aanbod tot 16 uur).

Dit lijkt verwarrend maar de regels zijn als volgt: Open 6-18 uur. Alle kinderen hebben gratis onderwijs en opvang van 8-16 uur. Dat kan in variant verplichte aanwezigheid tot 16 uur of niet verplichte aanwezigheid tussen 14-16 uur. In praktijk zijn tussen 90% van alle kinderen van 8 tot 16

¹ De grafische weergave van de beoordeling is bijgevoegd

HET KINDEROPVANGFONDS

uur aanwezig. Na 16 uur daalt het aantal kinderen zeer snel, er is dan wel BSO opvang maar de meeste ouders en kinderen zijn na 16 uur niet meer in het schoolgebouw.

Het aantal echte lessen is in de bijlage weergegeven loopt op van/naar 20, 21, 24, 27, 30, 31 (45 minuten per eenheid.)

Elk kind eet tussen de middag warm: daarvoor moet 23 euro per maand betaald worden, het overige is zoals gezegd gratis.

De meeste scholen zijn stedelijke scholen (per deelgemeente weer opgedeeld maar deelgemeenten hebben bijna allen meer dan 250.000 inwoners. Berlijn heeft in totaliteit 3, 45 miljoen inwoners.

Elk jaar groeit het aantal inwoners met 45.000. Hetgeen ook tot een grote vraag naar nieuwe scholen of verbouwde scholen leidt.

Veruit de meeste scholen zijn dus openbare scholen, waarbij in principe ouders een school moeten kiezen die in een kring rondom de woning ligt. Uitzonderingen (bij populaire scholen) zijn gemotiveerd mogelijk. Het onderwijs en ander personeel is in dienst van de lokale overheid. Dat betekent echter niet dat het ambtenaren zijn. De meeste leraren in Berlijn zijn in dienst van de overheid maar met een privaatrechtelijk aanstelling. De andere Duitse Länder hebben meestal wel gekozen voor aanstelling als ambtenaar, hetgeen voor de personen grote voordelen heeft omdat ambtenaren geen pensioen hoeven te betalen en veel minder betalen voor ziektekosten verzekering. Dat leidt tot het volgende fenomeen: opleiding tot leraar in Berlijn (aantrekkelijke stad) dan verhuizing naar een land met ambtenarenstatus en wie vijf jaar daar gewerkt heeft kan als hij naar Berlijn terugkomt de ambtelijke status behouden. Dus opleiding in Berlijn, minimaal vijf jaar werken in een ander land en dan terug naar Berlijn met behoud ambtelijke status. Dat vergroot specifiek de problemen om voldoende nieuwe leraren te vinden in Berlijn. Op dit moment is er meer vraag dan regulier aanbod. Van **de nieuwe** leraren in 2018/ 2019 zijn dan ook meer dan 45% zogenaamde “quer-einsteiger” (zijinstromers). In totaliteit zijn nu 10% van de leraren quer-einsteiger. Er is een groot tekort, ook vanwege de groei van het aantal kinderen in Berlijn.

Overigens zijn de salarissen beter dan in Nederland. Er zijn vier varianten: de leraar met studie voor een vak, de leraar met een opleiding voor twee vakken, de ambtelijke varianten. De minimale inschaling is 5.300 euro bruto per maand en sommige leerkrachten kunnen meer verdienen. Leraren die les geven op een school waar minimaal 80% van de kinderen een leerachterstand hebben (andere talen/culturen of lage SES van ouders) , ontvangen op dit moment nog 300 euro per maand extra. Dit extra bedrag geldt ook voor BSO-medewerkers. Deze (BSO) medewerkers verdienen aanzienlijk minder dan leraren namelijk tussen 2.900 en 3.700 euro bruto per maand.

In elke school zijn zoals gezegd ook Pedagogisch Medewerkers voor de BSO deze verdienen, zoals in heel Europa, minder. De BSO- medewerkers nemen als onderwijsassistent ook deel aan het onderwijs voor minimaal 6 lessen per week in de groepen 1-3. Vanaf groep 4 zijn er geen BSO-medewerkers tijdens de lessen aanwezig.

Er kunnen zowel voor BSO-medewerkers als leraren extra uren worden verkregen als er leerlingen met achterstanden zijn. Per “gekeurde” leerling zijn dat 6-10 uren extra. (in de kinderopvang zijn het 10-20 uur extra).

HET KINDEROPVANGFONDS

Het hoofd van de school moet , uitzonderingen daargelaten, ook enkele lessen geven, om het contact met de leerlingen niet te verliezen.

Er zijn ook privéscholen. Deze ontvangen voor het BSO-deel de normale vergoedingen van het land Berlijn. Maar het onderwijs deel is slechts voor een deel gefinancierd. Het verschil moet door ouders worden betaald. Deze extra bijdrage varieert van 150 euro per maand extra tot enkele honderden euro per maand extra.

Opvallend is dat leraren op privéscholen meestal niet meer, soms zelfs minder verdienen dan leraren op publieke scholen. Het argument is dat de leerlingen “meestal iets minder moeilijk zijn dan leerlingen op publieke scholen”. Overigens is onderwijs met een kerkelijke achtergrond per definitie privé onderwijs. Op dit moment zijn 10% van de leerlingen geplaatst op een privé school, het aantal stijgt. Om dit te beperken wil het Land Berlijn de gevraagde extra bijdrage van ouders maximeren. Hierover is overleg nog gaande.

Een echte IKC- beweging kent Berlijn niet. Voor een deel is het opgevangen doordat de BSO al onderdeel van de school is. Dat is natuurlijk al een natuurlijke integratie. Samenwerking kinderopvang is moeilijk doordat de meeste scholen relatief groot zijn en daarom met meer dan 15 kinderopvanglocaties samen moeten werken. Er zijn wel programma's gericht op de een of twee kindercentra waar de meeste leerlingen vandaan komen. Er zijn dan wederzijdse bezoeken, “schnupper” dagen en in sommige scholen is een parttime werknemer verantwoordelijk voor de contacten. De school die we bezoeken heeft een medewerker voor 20 uur per week uitsluitend verantwoordelijk voor de contacten met kinderopvangorganisaties.

Een ander fenomeen dat we ook zullen bezoeken is de Campus-ontwikkeling. Hier zijn of basis- en voortgezet onderwijs op een plek (in een campus) samengevoegd en kunnen kinderen van 6-16 of 6-18 jaar onderwijs volgen. Dat is in principe goed voor de soepeler overgangen. Er zijn ook campussen met kinderopvang, jeugdzorg en cultureel werk in ontwikkeling, zoals de Campus Rütli , die we bezoeken. Hier is dus in principe van 1-18 jaar een samenhangend aanbod voor kinderen (en soms ook ouders in zogenaamde Familienzentren).